

บทที่ 4

สถานที่ที่ทำการศึกษา

1. บทนำ

เนื่องจากอำเภอรัตนภูมิ มีความแตกต่างทางด้านตัวแปร ทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจ เพราะมีสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งที่เป็นพื้นที่ราบ ภูเขา และทะเล ทำให้เกษตรกรภายในอำเภอและอำเภอใกล้เคียงมีการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย จึงส่งผลให้เกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้ที่แตกต่างกัน

2. สภาพทั่วไปและที่ตั้งของสถานที่ศึกษา

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เป็นที่ราบมีบางส่วนเป็นภูเขา ได้แก่ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสตูล และทิศเหนือติดต่อกับอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอปากพะยูน, อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอหาดใหญ่, อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

สภาพภูมิอากาศอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม ในเขตร้อนอุณหภูมิอยู่ระดับสูงที่ค่อนข้างคงที่ อากาศไม่ร้อนจัดจนเกินไป ปริมาณฝนมากหรือขึ้นอยู่กับฤดูกาล ฤดูกาลแบ่งออกได้ 2 ฤดูกาล ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน มกราคม ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ระยะเวลา ระยะเวลาแรก มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม - มกราคม ช่วงนี้ฝนตกมาก ระยะเวลาที่สอง มรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - กันยายน ช่วงนี้ฝนตกน้อย ฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ - เมษายน ระยะเวลาที่ได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมร้อนและชื้น ปริมาณฝนตกในพื้นที่ซึ่งตกระหว่าง 80 - 120 วันปี ครอบคลุมพื้นที่เพียง 30% เท่านั้น ส่วนใหญ่จะมีฝนตกระหว่าง 60 - 80 วันปี ไม่กระจายตกกระจาย จากสถิติ น้ำฝนเฉลี่ย 10 ปี ของอำเภอพบว่า ปริมาณฝนตกชุกในเดือน กันยายน - ธันวาคม ของทุกปีมีปริมาณน้ำฝนมากกว่า 100 มิลลิเมตร ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่ทางตะวันตกจะมีเทือกเขา

บรรทัด และเขาแก้ว ซึ่งแบ่งเขตระหว่างจังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล แล้วค่อยๆ ลาดไปทางทิศตะวันออก ซึ่งมีลำน้ำหลายสายไหลจากทิศตะวันออกสู่ทะเลสาบสงขลา ในเขตอำเภอควนเนียง เช่น คลองภูมิ คลองเขาล้อน และคลองยางแดง เป็นต้น

3. การคมนาคม

การคมนาคมอำเภอรัตภูมิ มีทางหลวงแผ่นดินผ่านทำให้การคมนาคมเดินทางเข้าตัวเมืองได้สะดวกสำหรับในหมู่บ้านมีถนน รพช. หลายสายและยังมีถนนที่ราษฎรช่วยกันสร้าง และงบประมาณ กสข. สมทบอีกด้วย ถนนมีความสำคัญต่อเกษตรกรดังนี้

3.1 ถนนสาย 403 จากจังหวัดสตูลถึงอำเภอควนเนียงผ่านอำเภอรัตภูมิ มีตำบลเขาพระ ตำบลกำแพงเพชร และตำบลควนรู

3.2 ถนนสายเอเชีย 4 ผ่านอำเภอรัตภูมิ เริ่มจากตำบลกำแพงเพชร ตำบลควนรู ตำบลคูหาใต้

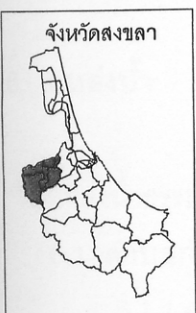
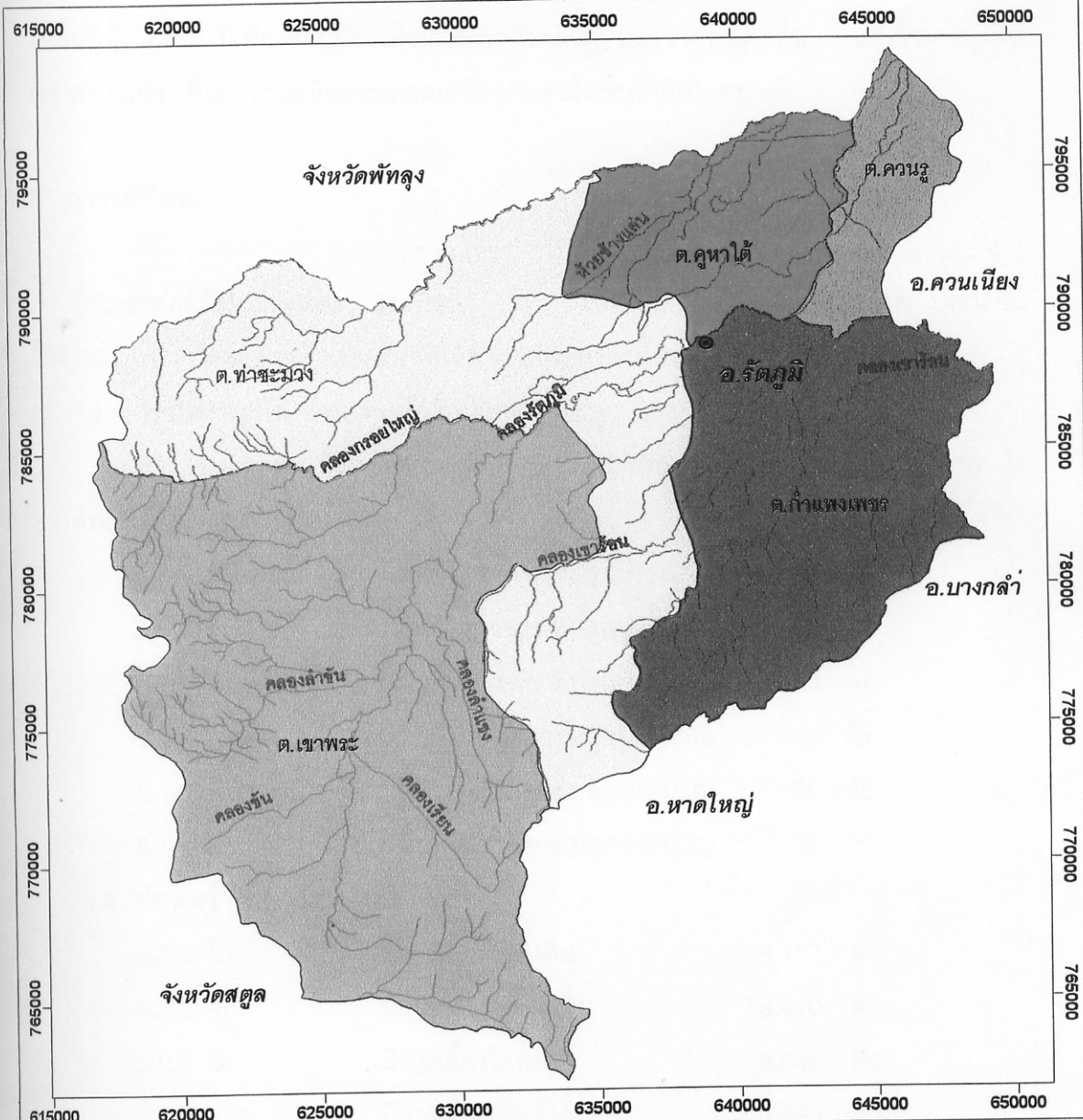
3.3 ถนนเพชรเกษม 403 ผ่านอำเภอรัตภูมิ เริ่มจากตำบลท่าชะมวง ตำบลกำแพงเพชร

3.4 ถนน รพช. ถนนสายนี้เริ่มจากถนนเพชรเกษม หมู่ที่ 4 ตำบลกำแพงเพชรถนนเอเชีย หมู่ที่ 7 ยาวประมาณ 7 กิโลเมตร และสายบ้านคู หมู่ที่ 2 ตำบลเขาพระถึงบ้านคมบาง ยาวประมาณ 6 กิโลเมตรและต่อไปถึงหมู่ที่ 9 ตำบลท่าชะมวง ยาวประมาณ 8 กิโลเมตร

3.5 ถนนสายองค์การบริหารส่วนตำบล ถนนสายบ้านจุ่มปะหมู่ที่ 5 ตำบลคูหาใต้ ถึงบ้านจิงโหลน หมู่ที่ 11 ยาวประมาณ 13 กิโลเมตร และถนนสายบ้านจิงโหลน หมู่ที่ 11 ตำบลคูหาใต้ถึงหมู่ที่ 5 ตำบลควนรู ยาวประมาณ 10 กิโลเมตร

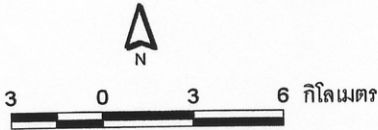
4. การแบ่งเขตการปกครองและประชากร

อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ตำบลกำแพงเพชร มี 10 หมู่บ้าน ตำบลท่าชะมวง มี 10 หมู่บ้าน ตำบลเขาพระ มี 8 หมู่บ้าน ตำบลคูหาใต้ มี 13 หมู่บ้าน และตำบลควนรู มี 9 หมู่บ้าน มีครัวเรือนทั้งหมด 9,951 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 9,798 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.46 ของครัวเรือนทั้งหมด ประชากรทั้งหมด 55,971 คน เป็นชาย 28,012 คน คิดเป็นร้อยละ 50.04 เป็นหญิง 27,959 คน คิดเป็นร้อยละ 49.95 ประชากรส่วนใหญ่เป็นคน

สัญลักษณ์

- ที่ตั้งอำเภอ
- แม่น้ำ

ที่มาข้อมูล : กรมแผนที่ทหารและกรมการปกครอง
 ผลิต : ศูนย์リモセンซึ่ง และสารสนเทศภูมิศาสตร์ ภาคใต้
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาพประกอบที่ 3 แผนที่อำเภออรัญภูมิ
 ที่มา : กรมแผนที่ทหารและกรมการปกครอง ปี พ.ศ. 2529-2532

ในพื้นที่ดั้งเดิม มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่โยกย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภออื่น แต่เข้ามาอยู่เป็นเวลานานแล้ว จึงมีความสนิทสนมกลมเกลียวกับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

5. การใช้ที่ดิน

อำเภอรัตนภูมิมีพื้นที่ทั้งหมด 344,198 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ประมาณ 204,965 ไร่ โดยแยกออกเป็นพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรดังนี้

5.1 พืชเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจในปีการเพาะปลูก 2538/2539 มีดังนี้

5.1.1 ยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูก 70,210 ไร่ เป็นยางพื้นเมืองเนื้อที่ปลูก 6,010 ไร่ ยางพันธุ์เนื้อที่ปลูก 64,200 ไร่

5.1.2 ข้าวนาปี	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	64,382	ไร่
5.1.3 ทูเรียน	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	1,730	ไร่
5.1.4 มังคุด	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	640	ไร่
5.1.5 มะม่วง	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	130	ไร่
5.1.6 ลำไย	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	80	ไร่
5.1.4 เงาะ	มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ	30	ไร่

5.2 ปศุสัตว์ การเลี้ยงปศุสัตว์

5.2.1 ไก่	มีการเลี้ยงไก่ทั้งสิ้น	398,157	ตัว
5.2.2 สุกร	มีการเลี้ยงสุกรทั้งสิ้น	28,410	ตัว
5.2.3 โค	มีการเลี้ยงโคทั้งสิ้น	9,045	ตัว
5.2.4 เป็ด	มีการเลี้ยงเป็ดทั้งสิ้น	1,350	ตัว

6. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติของอำเภอรัตนภูมิ มีดังนี้

6.1 ตำบลกำแพงเพชร

6.1.1 คลองส่งน้ำชลประทานยาว 6 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 1,5,2, และ 8 ใช้ประโยชน์ในการทำนาปีและนาปรังเนื้อที่ 4,000 ไร่

6.1.2 คลองรัตนภูมิไหลผ่านหมู่ที่ 1 และ 3 ยาวประมาณ 60 กิโลเมตร สูบน้ำ ทำนาปรังได้

6.1.3 คลองเขาล้านไหลผ่านหมู่ที่ 4,2, และ 7 กว้าง 45 เมตร ยาว 30 กิโลเมตร

6.2 ตำบลคูหาใต้

6.2.1 คลองส่งน้ำชลประทานฝั่งซ้ายยาวประมาณ 15 กิโลเมตร ไหลผ่านหมู่ที่ 2,8,1, และ 11 ใช้ประโยชน์ทำนาปีเนื้อที่ 5,756 ไร่ และทำนาปรังเนื้อที่ 5,716 ไร่

6.2.2 คลองส่งน้ำชลประทานฝั่งขวายาวประมาณ 12 กิโลเมตร ไหลผ่านหมู่ 3,4,5,6,7,8, และ 9 ใช้ประโยชน์ในการทำนาปีและนาปรังเนื้อที่ 21,055 ไร่

6.2.3 คลองส่งน้ำโครงการ กสข. ยาวประมาณ 2.5 กิโลเมตร ผ่านพื้นที่ หมู่ที่ 6,1, และ 11 เนื้อที่ทำเกษตร 2,500 ไร่

6.3 ตำบลท่าชะมวง

6.3.1 คลองชลประทานท่าชะมวง รับน้ำคลองภูมิ มีเหมืองส่งน้ำผ่านหมู่ที่ 3 และ 4 แต่เกษตรกรไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ และหมู่ที่ 1 เกษตรกรทำนาปรังได้

6.3.2 ฝ่ายกั้นน้ำมีอยู่ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคลองทราย และ ฝ่ายห้วยราสอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 และ 6

6.3.3 คลองยางแดง ไหลผ่านหมู่ที่ 4 สูบน้ำใช้ประโยชน์ทำนาและพืชผัก

6.3.4 คลองเขาล้าน ไหลผ่านหมู่ที่ 4 สูบน้ำใช้ประโยชน์ ทำนาปีและปลูกผัก

6.3.5 คลองเดียน

6.3.6 คลองรัตนภูมิ

6.3.7 คลองนิคม

6.3.8 คลองพรุพ้อ

6.3.9 คลองลำควน

6.4 ตำบลควนรู

6.4.1 คลองนุ้ย ไหลผ่านหมู่ที่ 7,2,3,6,8, และ 9 ประมาณ 7 กิโลเมตร ใช้ประโยชน์ ทำนาปรังเนื้อที่ 4,000 ไร่

6.4.2 คลองรัตนภูมิ ต้นน้ำเกิดจากเขาหลวงและเขาโครของเทือกเขานครศรีธรรมราช ลำน้ำไหลขึ้นไปทางทิศเหนือและวกลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านที่ราบบ้านท่าชะมวง ไหลผ่านตำบลควนรูและไหลลงทะเลสาบที่บ้านปากบาง กิ่งอำเภอควนเนียง ยาวประมาณ 63 กิโลเมตร

6.4.3 คลองชลประทานหมู่ที่ 9 ตำบลควนรู ส่งน้ำผ่านหมู่ที่ 2,3,4,5,6,8 และ 9 ทำนาครั้งที่ 2 และทำนาปี เนื้อที่ 6,967 ไร่

6.4.4 อ่างเก็บน้ำโครงการ กสข. หมู่ที่ 3 ขณะนี้ทำในอ่างมีน้อย

6.4.5 อ่างเก็บน้ำโครงการ กสข. หมู่ที่ 4 สามารถนำน้ำทำนาเนื้อที่ 1,000 ไร่

6.4.6 อ่างเก็บน้ำโครงการ กสข. หมู่ที่ 6 สามารถนำน้ำทำนาเนื้อที่ 2,000 ไร่

6.5 ตำบลกำแพงเพชร

6.5.1 คลองส่งน้ำท่าชะมวง

6.5.1.1 คลองส่งน้ำชลประทานฝั่งขวายาวประมาณ 20 กิโลเมตรผ่านหมู่ที่ 1,3,5 และ 8 ใช้ประโยชน์ทำนาปรังเนื้อที่ 4,000 ไร่

6.5.2 คลองเขาล้อน ไหลผ่าน หมู่ที่ 4,2 และ 7 ยาวประมาณ 30 กิโลเมตร

6.5.3 คลองรัตนภูมิ ไหลผ่าน หมู่ที่ 1 และ 3 ยาวประมาณ 60 กิโลเมตร

7. สถาบันและองค์กรในชุมชน

สถาบันและองค์กรในชุมชน มีดังต่อไปนี้

7.1 การศึกษา มีสถาบันการศึกษาทั้งหมด 41 แห่ง ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอาชีวศึกษา มีดังนี้ (1) โรงเรียนอนุบาลของเอกชน จำนวน 1 โรงเรียน (2) สำนักงานประถมศึกษาจังหวัด มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 36 โรงเรียน (3) กรมสามัญศึกษามีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 2 โรงเรียน (4) กรมอาชีวศึกษา มีวิทยาลัยในสังกัด จำนวน 2 แห่ง

7.2 ศาสนา มีวัด จำนวน 18 วัด สำนักสงฆ์ จำนวน 6 สำนักสงฆ์ มัสยิด จำนวน 10 มัสยิด และโบสถ์สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 1 โบสถ์

7.3 สาธารณสุข อำเภอรัตนภูมิมีสถานบริการทางสาธารณสุข จำนวน 10 แห่ง และโรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 1 โรงพยาบาล

7.4 การสื่อสารและคมนาคม มีการสื่อสารแห่งประเทศไทย และองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เป็นผู้รับผิดชอบ การขยายเขตการสื่อสารยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนในเขตอำเภอรัตนภูมิ